

МАЇК
ЦОГАНСЕН

Солоні зайці

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2024

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

VORWÄRTS («Форвертс»)

Сорок шість років існує соціаль-демократична газета «Вперед» (Vorwärts) і ах! як далеко з цього півстоліття посунулася вона назад. Дуже посунулася вона назад, хоча керманичам її здається, що вони й досі браво тупцюють на тім самім місті, де їх поставили колись творці соціалізму.

З лица Vorwärts, правда, зостався ніби такий самий. Vorwärts, berliner volksblatt (берлінська народня газета), zentralorgan sozialdemokratischen partei deutschlands. Тільки на тілі трохи потовшав старий Vorwärts, бо народив ще вечірку «Der abend»,¹ цілу купу додатків, і в голосі його подекуди, дуже рідко, звучать давні ноти — він подекуди випалить словом «буржуазний» і найбільше в самих несподіваних місцях, десь говорючи за футбол, бо «Форвертс» веде клясову лінію і реалізує клясову боротьбу, головним чином, на футболі.

Щоб найкраще ознайомитись з ліцемірним стариганом, прочитаймо твір Едуарда Бернштайна «Ми і держава» (Wir und der staat) «В якій державі ми живемо?»

Багато якому читачеві може видатись чудним, що соціаль-демократ становить таке питання. Та хто читав статті, що останнім часом з'явилися в соціалістичній пресі з приводу озброєнь, натрапляв почасти на такі найменування тієї держави, що в ній тепер живе німецький народ, які можуть, а то й мусять повести до цілком хибних висновків щодо ставлення соціаль-демократії до цієї держави...

Далі в гусячих лапках і підкреслено наводить маститий вождь ці найменування: «капіталістична держава», «бур-

¹ «Der abend» — «Вечір» (нім.)

жуазна держава», а більшовики-комуністи ще й узивають сучасну Німеччину «імперіялістичною державою»: все це, мовляв, тому, що державою тією ще не керують революційні соціалісти.

Але Бернштайн на м'якині не проведеш. Він добре знає, що між усякими скрайностями десь є золота серединка, знаходиться вона і тут:

...«Але хіба Німеччина бувши ще (яке надзвичайне, яке оптимістичне, яке революційне «ще») не соціалістичною державою, конче мусить бути державою антисоціалістичною, ворожою соціалістам?»

Є, виявляється, і причина, чому Німеччина не є буржуазна держава. Бернштайн не соромиться витягти з-під порогу віків знамените «загальне виборче право, необмежене цензом». З допомогою цього універсального медикаменту він щасливо доводить, що Німеччина не є буржуазна держава, він елегантно одмахується від того факту, що в Німеччині санкціоновано і потверджено приватну власність, і що вона регулює політику. Ах, всього цього не треба розуміти вже так буквально, кокетує Бернштайн і береться рахувати голоси... в Рейхстагові. Виходить, що ліве крило (вкупі з негідниками комуністами) складає в Рейхстагові майже половину і коли ще дехто з центру прилучиться, то... то як же можна розповідати робітникам, що ми, ах! ах!, живемо в буржуазній державі.

Далі Бернштайн, цитуючи Кавтського, доводить ще, що капіталізм не все одне, що імперіялізм, і що не всякий капіталізм, що є імперіялізм.

Покінчивши легко і весело з номенклатурою, Бернштайн переходить до питання — хто є пануюча кляса в Німеччині. Правда, охоче визнає Бернштайн, що у господарчій житті Німеччини переважає ще (о, надзвичайне «ще»!) приватний капітал, але... І приватна власність у конституції гарантована, але...

Можна було б сто літ гадати, яке «але» знайшов Бернштайн, доводячи, що Німеччина не є капіталістична дер-

жава, і не догадатись. А це так просто, у тій самій конституції сказано нижче: «Зміст і межі приватної власності з'ясовуються законами»; наприкінці: «Власть зобов'язує, вона повинна служити на загальне добро».

Ото воно «але» — замовкніть, клеветники і баламути! Ви чуєте слово: «Власність повинна (так «повинна»), служити на загальне добро».

Та Бернштайн не спиняється в своєму тріумфальному поході проти неправди. Тамо ж таки, нижче, він знаходить податок на спадщину, а це є наявне обмеження власності.

Але далі ще краще: «Робоча сила перебуває під особливим захистом держави... Робітники і службовці можуть спільно з підприємцями працювати над урегулюванням умов роботи і над розвитком продукційних сил. Об'являється свобода спілок і об'єднань, як для підприємців, так і для робітників».

Прочитувавши все це, товариш Бернштайн починає хвилюватись і бити себе в перса. Де ж тая ваша капіталістична республіка? Хіба це капіталістична республіка? Ані боже мій! Таке можуть казати тільки нахабні більшовики.

А соціаль-демократи, вживаючи такої термінології, підкопуються, сами того не знаючи, «під нашу дорогу, демократичну Німецьку республіку».

Така, виходить, програма «центрального органу соціально-демократичної партії», що називається, як на гріх, «Вперед». Сучасна Німеччина, значить, не є капіталістична держава, як ми думали, глядячи відсіля, а це є «ще не соціалістична держава». Воістину дивну еволюцію проробляють адепти мирної еволюції соціалізму. Можна б назвати, не помилвшись, таку еволюцію піруетом.

Та яка ні нахабна програма офіціозу соціально-демократії, а організаційні висновки з неї побивають усі рекорди. І всамперед «Форвертс» лобзає стопи Черчіла і принцеси.

Черчіл написав книгу про імперіялістичну війну. «Форвертс» «не може не захоплюватись Черчіловим літератур-

ним хистом і насамперед його «лицарською поведінкою». Одсипавши йому зо три коші компліментів, «Форвертс» цитує Черчіла. Черчіл сидів із Ллойд-Джорджем після замирення в його на квартирі. Вони балакали про те, щоб послати скільки пароплавів харчів голодному, переможеному населенню Німеччини.

Цю пропозицію Черчіла «Форвертс» друкує здоровеним шрифтом і виділяє абзацем. Правда, виявилось, що харчів усе ж таки не послали. Далі цитується думка Черчіла, що більше воєн не буде... «Локарнський договір являється європейським відповідником до Вашингтонської умови поміж С.Ш.А., Японією і Великобританією, яка умова установила і забезпечила мир у Тихому океані. Ці два високі інструменти забезпечують розвій цивілізації. Вони є — дві піраміди миру (знову великий шрифт і здоровий абзац), обіруч Атлантики, міцні й непорушні. Вони є ті гранітні основи, на яких ще величніші мрії Ліги Націй і ідеалізм пакту Келогового можуть будувати колосальні, однастайні конструкції майбутнього».

Все це страшенно подобається «Форвертсові».

Ну от, а ви кажете, а ще балакають, «коли ж сам Черчіл співає гімна єднанню народів».

Лукавий стариган удає, ніби він сам вірить у те, що каже.

Можна уявити собі, що Черчіл, прочитавши вирізок з «Форвертса», те ж скаже, тими самими форвертсовими словами. Ну от. А ще балакають. А ще кажуть, що соціаль-демократи!

Але соціаль-демократи з «Форвертсу» захоплюються не самим тільки Черчілом. У них є ще одна тепла романтична любов, це кронпринцеса Вікторія. Згодом імператриця, жінка Фрідріха III. Цей самий Фрідріх III через три місяці царювання вмер. «Форвертс» щиро про це жалкує і каже, що він, той Фрідріх, був «за конституційну свободу, за спокійний, постійний прогрес» (жирним шрифтом і абзацем).

Правда, ця ж таки кронпринцеса вважала соціалізм за «дикє, отруйне безглуздя», жахалася з «мізерних людей», що співали року 1792 Марсельєзу, але затє ж вона сказала: «Принци та принцеси повинні бути людяні й добрі, вони не повинні думати, що вони з іншої плоти й крові, ніж бідні люди, селяни, робітники і слуги, а зносини з цими людьми, що ми завжди плекали й плекатимемо, мають дуже хороший вплив на тих, хто призвані царювати».

Так от від чоґо захоплюється і бризкає солодкою слиною «Форвертс». Шкода, що він не знає Вайлдовської формули для такої філософії: «Яка користь була б від нижчих кляс, коли б вони не подавали нам добрий приклад?»

Кронпринцеса дуже була проти Бісмарка, і за це «Форвертс» ще раз вилизує їй п'яти. «Ми любили Німеччину, каже вона (а вона була дочка анґлійської королеви Вікторії), і хотіли бачити її сильною та великою і то не тільки через меч, а через усе, через справедливість, через культуру, прогрес і свободу» (підкреслення «Форвертса»).

Який незвичайний, щасливий збіґ у думках! Яка зво-рушлива гармонія! І «Форвертс» так само думає.

На біду, цьому перешкоджають лихі люди. Ці лихі люди, ці баламути, негідники, забіяки — це, звичайно, комуністи.

Не без того, правда, що «Форвертс» нападається і на монархістські організації. Але й тут винні, головним чином, комуністи. Коли б вони не баламутили, то не народилися б і фашисти, а всі поробилися б соціаль-демократами.

Комуністи це те, де «Форвертс» витрачає найбільше темпераменту, він точить крокодилові сльози з приводу сталєвого шолома і дойчнаціоналів, він з батьківською суворістю свариться пальцем на підприємців, але, забачивши комуністів, надто ж комуністичну партію Німеччини, він починає плюватись і лаятись як звощик. Волоцюги, ледарі, склочники, вбивці, люмпени, демагоги, лепетуни, невігласи так і сиплються з вуст поважного некапіталістичного буржуа, у кожному номері «Форвертса» неодмінно має бути

інформація про те, як комуністи десь зірвали збори «свобідних профспілок» і навіть улаштували бійку. Другого дня у тому ж «Форвертсі» друкується лист зі спростованням, якому — спростованню — «Форвертс» сам не вірить і скептично похитує головою. Подекуди з'являються і спростовання без коментарів. От, приміром, лист депутата ляндтагу комуніста Голко:

«З приводу статті «Знову напад комуністів — гарненький собі депутат ляндтагу» в номері 104 abend-у від 2 березня 1929 року я установлюю: невірно, що я першого березня 1929 ввечері в льокалі по Відснакській вулиці 34 організував напад на вірних союзіві футболістів клубу Моабіт, чи брав у такому нападі участь, невірно, що я при цьому проявив особливу ініціативу, невірно, що я топтав ногами тих, що лежали долі, невірно, що я у розмові з поліцією «героїчно покликався на свою недоторканість» і «якось, незрозумілим чином, був випущений урядовцями, які держалися коректно». Правда ж є те, що я 1 березня 1929 року, коли нібито трапилося все це, уже виїхав з потягом 19.04 ввечері з Ангальтського вокзалу у Дрезден».

Цього листа «Форвертс» майже не коментує і зовсім не заперечує, а завтра знов надрукує повідомлення про якусь бійку.

І треба сказати, що не все з тих повідомленнях — брехня. Бійки справді відбуваються щодня. Клясова ненависть у сучасній Німеччині така, що шукає виходу просто в бійках. Інакше питання, хто перший ті бійки провокує. Але в пивних, на зборах, на вулиці партії б'ються між собою, а «Форвертс» істерично репетує і закликає до порядку. Немає дня, щоб не вбито якогонебудь комуніста, робітника, фашиста, а подекуди й соціаль-демократа, бо не у всіх соціаль-демократів у Німеччині тече в жилах чорнило, як у соц-декінських вождів. Багато революційного робітництва ще й досі перебуває в лавах соціаль-демократичної партії. Але для «Форвертса» в усьому винні комуністи.

Є, одначе, для «Форвертса» одне світле явище в Німеччині, що цілком урівноважує шкідливий уплив комуністів. Це явище, світле і романтичне, це для «Форвертса» — шуцполіція з її начальником соціяль-демократом Цергібелем.

Ніжна любов до поліції так і сяє з жирного обличчя «Форвертса». Поліція в нього скрізь коректна, героїчна, культурна, самовіддана служниця «некапіталістичної» Німеччини. Дуже докладно, з захватом і замилюванням, розповідається про спортивне свято, спортивні виступи, спортивні досягнення берлінської поліції, відзначається, що було дуже багато публіки, і що спортивне свято поліції мало не абиякий фінансовий успіх. Немає ні сліду іронічної усмішечки, з якою говориться про «буржуазний футбол».

За що ж так любить «Форвертс» німецьку поліцію? І за те, що вона охороняє «некапіталістичний» лад, і за те, що берлінським поліцайпрезидентом — соціяль-демократ Цергібель, але головне за те, що поліція це єдина форвертсівська зброя проти демонстрантів. У Берліні демонстрації заборонені, заборонені саме з бажання і з прохання соціяль-демократів. Коли в «Форвертсі» читаємо заголовок: «Давно пора», то це значить, що в Шлезвігу якась округа теж у себе заборонила вуличні демонстрації.

Десь у якомусь районі берлінському відбулося комсомольське зібрання. Ідучи по домах, комсомольці пішли колоною і стали співати. Негайно з'явилася поліція і почала розганяти демонстрантів. При цьому виникли суперечки, і комсомольці «навіть почали ставити опір». Тоді поліцай такий то «мусів ужити своєї службової зброї» і поранив комсомольця в ногу. Що сталося з комсомольцем — «Форвертс» не пише, але кінчається замітка тим, що «п'ятьох коноводів заарештовано».

Поліція розганяє комсомольців, що вертаються з піснями додому, стріляє в них і «заарештовує коноводів», і «Форвертс» піддає належну пошану поліції.